

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΙΑΤΡΙΔΗΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

*(Προσφυγή αριθ. 25993/17 και 2 άλλες –
βλέπε συνημμένο κατάλογο)*

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

19 Νοεμβρίου 2020

*Η απόφαση αυτή είναι τελεσίδικη. Μπορεί να υποστεί μικροαλλαγές ως προς την
μορφή.*

Στην υπόθεση Ιατρίδης και λοιποί κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε επιτροπή, η σύνθεση της οποίας έχει ως εξής:

Aleš Pejchal, *πρόεδρος,*

Pauliine Koskelo,

Tim Eicke, *δικαστές,*

και Renata Degener, *αναπληρώτρια γραμματέας τμήματος,*

Αφού έλαβε υπόψη:

τις προσφυγές (αριθ. 25993/17, 32048/17 και 32053/17) στρεφόμενες κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, με τις οποίες ένας υπήκοος του Κράτους αυτού, ο κύριος Ανδρέας-Ξάνθιππος Ιατρίδης, ένας βούλγαρος υπήκοος, ο κ. Tihomir Mitovski, και ένας ρουμάνος υπήκοος, κ. Daniel Stefan Manolea («οι προσφεύγοντες») προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση») τις ημερομηνίες οι οποίες αναφέρονται στον πίνακα ο οποίος έχει επισυναφθεί στο παράρτημα,

την απόφαση να γνωστοποιηθούν στην ελληνική κυβέρνηση (η «Κυβέρνηση») οι αιτιάσεις οι οποίες αφορούν τα άρθρα 3 και 13 της Σύμβασης όσον αφορά τις γενικές συνθήκες που επικρατούσαν στην φυλακή της Λάρισας και να κηρυχθούν οι προσφυγές απαράδεκτες κατά τα λοιπά,

τις παρατηρήσεις των διαδίκων,

το γεγονός ότι οι κυβερνήσεις της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας δεν έκαναν χρήση του δικαιώματος να παρέμβουν στην διαδικασία (άρθρο 36 § 1 της Σύμβασης),

Αφού διασκέφθηκε σε δικαστικό συμβούλιο στις 20 Οκτωβρίου 2020,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε την πιο πάνω ημερομηνία:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η προσφυγή αφορά τις συνθήκες κράτησης των προσφευγόντων στην φυλακή της Λάρισας, καθώς και την απουσία πραγματικής προσφυγής ως προς τούτο.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

2. Τα στοιχεία που σχετίζονται με τους προσφεύγοντες αναγράφονται στο παράρτημα. Αυτοί εκπροσωπούνται από τον κύριο Χ. Λαμπάκη και την κυρία Ι. Πιπερτζή, δικηγόρους του συλλόγου της Θεσσαλονίκης.

3. Η Κυβέρνηση εκπροσωπείται από την εντεταλμένη του αντιπροσώπου της, κυρία Σ. Παπαϊωάννου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

4. Οι κυβερνήσεις της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας δεν έκαναν χρήση του δικαιώματός τους να παρέμβουν στην διαδικασία (άρθρο 36 § 1 της Σύμβασης).

Ι. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΕΥΓΟΝΤΕΣ

5. Όλοι οι προσφεύγοντες παραπονούνται για τις συνθήκες κράτησης τις οποίες αντιμετώπισαν ή αντιμετωπίζουν στην φυλακή της Λάρισας. Αυτοί περιγράφουν τις συνθήκες κράτησής τους όπως ακολουθεί.

6. Ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 25993/17 εκθέτει ότι κρατήθηκε στην αρχή μαζί με εννέα άλλα άτομα στον θάλαμο αριθ. 4 του ισογείου της πτέρυγας Β, εμβαδού 25 τετραγωνικών μέτρων (συμπεριλαμβανομένων και των τουαλετών). Σύμφωνα με αυτόν, ο προσωπικός χώρος ο οποίος είναι διαθέσιμος για έκαστο από τους κρατούμενους ήταν 2,2 τετραγωνικά μέτρα. Ο προσφεύγων αυτός τοποθετήθηκε στην συνέχεια στον θάλαμο αριθ. 9 της πτέρυγας Ε, όπου κρατούνταν συνολικά δεκαπέντε άτομα. Στην καλύτερη περίπτωση, έκαστος κρατούμενος διέθετε εκεί 1,2 τετραγωνικά μέτρα προσωπικού χώρου.

7. Ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 32048/17 εκθέτει ότι κρατήθηκε στην αρχή μαζί με εννέα έως δεκαπέντε άλλα άτομα στον θάλαμο αριθ. 10 της πτέρυγας Ε, καθώς και στους θαλάμους αριθ. 5 και 7 της πτέρυγας Β, εμβαδού 25 τετραγωνικών μέτρων (συμπεριλαμβανομένων και των τουαλετών) εκάστου.

Στην καλύτερη περίπτωση, έκαστος κρατούμενος διέθετε εκεί 2,1 τετραγωνικά μέτρα προσωπικού χώρου.

8. Ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 32053/17 εκθέτει ότι κρατήθηκε στην αρχή μαζί με εννέα άλλα άτομα στον θάλαμο αριθ. 4 της πτέρυγας Β, εμβαδού 10 τετραγωνικών μέτρων χωρίς τις τουαλέτες. Έκαστος κρατούμενος διέθετε εκεί 1 τετραγωνικό μέτρο προσωπικού χώρου. Ο ενδιαφερόμενος προσθέτει ότι στην συνέχεια τοποθετήθηκε στο κελί αριθ. 3 της πτέρυγας Ε.

9. Σύμφωνα με τους προσφεύγοντες, τα κελιά δεν διέθεταν ζεστό νερό ούτε επαρκή τεχνητό φωτισμό, ούτε κλινοσκεπάσματα, ούτε ράφια. Οι τοίχοι έχουν φθαρεί από την υγρασία και η παρουσία απορριμμάτων και υπολειμμάτων τροφής που πετιούνται στο προαύλιο του καταστήματος αναδίδει αφόρητες οσμές. Πράγματι, οι κρατούμενοι λαμβάνουν τα γεύματά τους μέσα στα κελιά τους και δεν έχουν άλλη επιλογή από το να πετούν τα υπολείμματα από το παράθυρο. Περνούν πολλές ώρες, ακόμη και πολλές ημέρες, μέχρις ότου απομακρυνθούν αυτά τα υπολείμματα. Εκτός από τις οσμές τις οποίες αναδίδουν, τα υπολείμματα αυτά προσελκύουν αρουραίους, κατσαρίδες, ψύλλους και διάφορα άλλα έντομα. Οι προσφεύγοντες εκθέτουν ότι, όπως προκύπτει από ένα έγγραφο της 6 Οκτωβρίου 2017 το οποίο συντάχθηκε από την φυλακή και υποβλήθηκε από την Κυβέρνηση, η υπερπλήρωση της φυλακής είναι η αιτία της διάδοσης των κατσαρίδων και των άλλων εντόμων μέσα στο κτίριο. Οι απολυμάνσεις και οι μυοκτονίες δεν λύνουν τα προβλήματα υγιεινής.

10. Τα κελιά δεν διαθέτουν τραπέζια και ντουλάπια για την τοποθέτηση των ενδυμάτων. Η κατάσταση των στρωμάτων, τα οποία είναι παλαιά και βρόμικα, είναι αξιοθρήνητη. Η σκόνη και η παλαιότητα των στρωμάτων και των κλινοσκεπασμάτων μεγεθύνουν τους κινδύνους για την αναπνευστική υγεία των κρατουμένων. Οι τελευταίοι δεν λαμβάνουν προϊόντα προσωπικής υγιεινής. Οι κρατούμενοι οι οποίοι είναι καλά στην υγεία τους δεν είναι χωρισμένοι από τους ασθενείς, οροθετικούς ή τοξικομανείς κρατούμενους. Οι χώροι της φυλακής δεν διαθέτουν κάδους απορριμμάτων. Η φυλακή παρέχει στους κρατούμενους καλάθια τα οποία επιτρέπουν την συλλογή των σκουπιδιών τα οποία θα πετιούνται στην συνέχεια στους κάδους απορριμμάτων του προαυλίου.

11. Τον χειμώνα, η κατάσταση γίνεται ακόμη πιο δύσκολη. Δεδομένου ότι η θέρμανση είναι ανεπαρκής, τα παράθυρα παραμένουν κλειστά και συνεπώς οι χώροι της φυλακής δεν αερίζονται πλέον σωστά, γεγονός το οποίο αυξάνει τον κίνδυνο λοίμωξης και ασθενείας. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται επίσης για το γεγονός ότι η φυλακή δεν διαθέτει μόνιμο γιατρό και ισχυρίζονται ότι, ελλείπει προσωπικού, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και οι δραστηριότητες δεν είναι πάντοτε διαθέσιμα.

12. Οι προσφεύγοντες διακατέχονται από μία αίσθηση εγκλεισμού εξαιτίας της κουραστικής επανάληψης των κινήσεών τους και της αδράνειάς τους τον χρόνο κατά τον οποίο είναι υποχρεωμένοι να παραμένουν μέσα στα κελιά τους. Τα γεύματα είναι κακής ποιότητας, σερβίρονται σε μικρές μερίδες και περιέχουν κρέας μόνον μία φορά την εβδομάδα. Αυτά παρασκευάζονται επίσης στην βάση κατεψυγμένων προϊόντων. Από το 2010, οι μερίδες είναι μειωμένες. Φρούτα διανέμονται μόνον τέσσερις ημέρες την εβδομάδα και είναι κακής ποιότητας.

13. Οι προσφεύγοντες προσθέτουν ότι η κατάσταση μέσα στην φυλακή δεν βελτιώθηκε μετά την θέση σε εφαρμογή του νόμου 4322/2015 σχετικά με την αποσυμφόρηση των φυλακών («ο νόμος 4322/2015»), ότι το κατάστημα, θεωρητικής χωρητικότητας από 450 μέχρι 554 κρατουμένων, φιλοξενεί στην πραγματικότητα 650 κρατούμενους και ότι το πρόβλημα της υπερπλήρωσης εμμένει. Τονίζουν ότι, σύμφωνα με ένα έγγραφο το οποίο έχει συνταχθεί από την φυλακή της Λάρισας, αυτή είχε ως προορισμό να φιλοξενεί υπόδικους, καταδικασθέντες για χρέη καθώς και άτομα που οφείλουν να εκτίσουν ποινές μερικών μηνών φυλάκισης. Εν τούτοις, εξαιτίας της υπερπλήρωσης, οι κρατούμενοι δεν επιλέγονται πλέον.

II. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

14. Η Κυβέρνηση εκθέτει ότι οι προσφεύγοντες έχουν κρατηθεί ή κρατούνται υπό τις συνθήκες οι οποίες διευκρινίζονται στους πιο κάτω πίνακες. Υποβάλλει έγγραφα τα οποία έχουν συνταχθεί από τον διευθυντή της φυλακής της Λάρισας, τα οποία περιέχουν λεπτομερή στοιχεία σχετικά με τα κελιά στα οποία κρατήθηκαν οι προσφεύγοντες.

15. Οι πίνακες αυτοί αναφέρουν για κάθε κελί το εμβαδόν εκτός των εγκαταστάσεων υγιεινής (σύμφωνα με την Κυβέρνηση), το οποίο δεν αμφισβητείται από τους προσφεύγοντες.

A. Προσφυγή αριθ. 25993/17

Αριθμός κελιού	Περίοδος κράτησης	Συνολικός αριθμός κρατουμένων	Συνολική επιφάνεια σε τετραγ. μέτρα	Προσωπικός χώρος σε τετραγ. μέτρα
Θάλαμος αριθ. 4, στο ισόγειο της πτέρυγας Β	21.03.2016-30.09.2016	6-7	23,5	3,9-3,3
Θάλαμος αριθ. 2 της πτέρυγας Ε	30.09.2016-17.10.2016	9-11	34,5	3,8-3.1
Θάλαμος αριθ. 6 της πτέρυγας Ε	17.10.2016-12.01.2017	2-3	12,2	6,1-4
Θάλαμος αριθ. 1 της πτέρυγας Ε	12.01.2017-03.05.2017	9-11	37	4,1-3,3
Θάλαμος αριθ. 4 της πτέρυγας Ε	03.05.2017-26.07.2017	2-3	12,2	6,1-4
Θάλαμος αριθ. 7 της πτέρυγας Ε	26.07.2017-03.08.2017	2-3	12,2	6,1-4
Θάλαμος αριθ. 4 της πτέρυγας Ε	03.08.2017-	2-3	12,2	6,1-4

B. Προσφυγή αριθ. 32048/17

Αριθμός κελιού	Περίοδος κράτησης	Συνολικός αριθμός κρατουμένων	Συνολική επιφάνεια σε τετραγ. μέτρα	Προσωπικός χώρος σε τετραγ. μέτρα
Θάλαμος αριθ. 5, στον πρώτο όροφο της πτέρυγας Β	14.06.2011-11.08.2011	8-10	23,5	2,9-2,3
Θάλαμος αριθ. 4 στον πρώτο όροφο της πτέρυγας Β	11.08.2011-30.09.2011	8-10	23,5	2,9-2.3
Θάλαμος αριθ. 5 στον πρώτο όροφο της πτέρυγας Β	30.09.2011-20.09.2012	8-10	23,5	2,9-2,3
Θάλαμος αριθ. 1 (προοριζόμε –νος για τους κρατούμενους που ασκούν δραστηριότητα μέσα στην φυλακή)	20.09.2012-11.07.2013	81	314,62	3,9
Θάλαμος αριθ. 5 στον πρώτο όροφο της πτέρυγας Β	11.07.2013-19.01.2014	8-10	23,5	2,9-2,3
Θάλαμος αριθ. 1 (προοριζόμε –νος για τους κρατούμενους που ασκούν δραστηριότητα μέσα στην φυλακή)	19.01.2014-21.04.2015	81	314,62	3,9

Θάλαμος αριθ. 7 στον πρώτο όροφο της πτέρυγας Β	21.04.2015-22.04.2015	8-10	23,5	29,9-2,35
Θάλαμος αριθ. 7 στον πρώτο όροφο της πτέρυγας Β	22.04.2015-28.01.2016	6-8	23,5	3,9-2,9
Θάλαμος αριθ. 7 της πτέρυγας Ε	28.01.2016-06.06.2016	3	12,2	4
Θάλαμος αριθ. 1 της πτέρυγας Ε	06.06.2016-06.02.2017	9-11	37	4,1-3,3
Θάλαμος αριθ. 2 της πτέρυγας Ε	06.02.2017-05.05.2017	9-11	34,56	3,8-3,1

Γ. Προσφυγή αριθ. 32053/17

Αριθμός κελιού	Περίοδος κράτησης	Συνολικός αριθμός κρατουμένων	Συνολική επιφάνεια σε τετραγ. μέτρα	Προσωπικός χώρος σε τετραγ. μέτρα
Θάλαμος αριθ. 4, στον πρώτο όροφο της πτέρυγας Β	22.07.2011-30.07.2015 (σύμφωνα με την Κυβέρνηση, από τον Μάιο του 2015 ο προσφεύγων διέθετε περισσότερο από 3 τετραγ. μέτρα	7 (κατά μέγιστο όριο)	23,5	3,3
Θάλαμος αριθ. 4 στο ισόγειο της πτέρυγας Γ	30.07.2015-26.10.2015	7	23,5	3,3
Θάλαμος αριθ. 3 της πτέρυγας Ε	26.10.2015-16.08.2017	3 (κατά μέγιστο όριο)	12,2	4
Θάλαμος αριθ. 4, στον πρώτο όροφο της πτέρυγας Β	16.08.2017	7 (κατά μέγιστο όριο)	23,5	3,3

16. Η Κυβέρνηση αναφέρει ότι η φυλακή της Λάρισας έχει σχεδιαστεί για να φιλοξενεί 554 άτομα, αν υπολογίσουμε τουλάχιστον 4 τετραγωνικά μέτρα ανά κρατούμενο. Προσθέτει ότι από το 2011 μέχρι την έναρξη ισχύος του νόμου 4322/2015, ήτοι το δεύτερο εξάμηνο του 2015, κρατούνταν εκεί 900 άτομα, γεγονός το οποίο δημιουργούσε προβλήματα υπερπλήρωσης. Κατά συνέπεια, έκαστος από τους θαλάμους της πτέρυγας Β, εμβαδού 23,5 τετραγωνικών μέτρων, φιλοξενούσε μέχρι δέκα κρατούμενους. Η Κυβέρνηση προσθέτει εν τούτοις ότι, από τον Απρίλιο του 2015 και από την θέση σε ισχύ του νόμου 4322/2015, ο αριθμός των κρατουμένων στο κατάστημα αυτό μειώθηκε σημαντικά, και ότι αυτός κυμαινόταν μεταξύ 575 και 650 ατόμων. Εκθέτει ότι μία συνολική

επιφάνεια 2.216 τετραγωνικών μέτρων ήταν αφιερωμένη στα κελιά και στους θαλάμους, κατά τρόπο ώστε έκαστος κρατούμενος διέθετε περισσότερο από 3 τετραγωνικά μέτρα προσωπικού χώρου. Θεωρεί συνεπώς ότι η φυλακή δεν τελούσε σε κατάσταση υπερπλήρωσης κατά το χρονικό διάστημα της κράτησης των προσφευγόντων.

17. Η Κυβέρνηση αναφέρει ότι οι θάλαμοι των πτερύγων Β και Γ είναι εφοδιασμένοι με πέντε κρεβάτια σε κουκέτες, κλινοσκεπάσματα, μία τηλεόραση, δύο ή τρία τραπέζια για φαγητό και έναν αντίστοιχο αριθμό σκαμνιών, κομοδίνα, ένα μικρό ψυγείο και κρεμάστρες. Οι θάλαμοι είναι επίσης εφοδιασμένοι με δύο παράθυρα διαστάσεων 1,4 μ. x 1,5 μ. έκαστο καθώς και με επαρκή τεχνητό φωτισμό. Ανεξάρτητοι χώροι, εμβαδού 5,05 τετραγωνικών μέτρων έκαστος, οι οποίοι περιλαμβάνουν τουαλέτες και ένα ντους, είναι ενωμένοι με τους θαλάμους.

18. Η Κυβέρνηση προσθέτει ότι οι θάλαμοι της πτέρυγας Ε είναι εφοδιασμένοι με έξι κρεβάτια σε κουκέτες, κλινοσκεπάσματα, μία τηλεόραση, δύο ή τρία τραπέζια για φαγητό και έναν αντίστοιχο αριθμό σκαμνιών, κομοδίνα και κρεμάστρες. Οι θάλαμοι είναι επίσης εφοδιασμένοι με τρία παράθυρα διαστάσεων 1,1 μ. x 1,1 μ. έκαστο καθώς και με επαρκή τεχνητό φωτισμό. Δύο τουαλέτες επιφανείας 1,6 μ. x 0,9 μ. έκαστη είναι ενωμένες με τους θαλάμους, ενώ δύο νιπτήρες και δύο ντους είναι εγκατεστημένοι σε έναν συνεχόμενο χώρο, με εμβαδόν 2,2 μ. x 1,85 μ.

19. Τα κελιά της πτέρυγας Ε είναι εφοδιασμένα με δύο κρεβάτια σε κουκέτες, κλινοσκεπάσματα, μία τηλεόραση, ένα τραπέζι για φαγητό και τον αντίστοιχο αριθμό σκαμνιών, κομοδίνα και κρεμάστρες. Τα κελιά είναι επίσης εφοδιασμένα με ένα παράθυρο διαστάσεων 1,1 μ. x 1,1 μ. καθώς και με επαρκή τεχνητό φωτισμό. Ένας ανεξάρτητος χώρος, εμβαδού 1,8 τετραγωνικών μέτρων, ο οποίος περιλαμβάνει τουαλέτες, έναν νιπτήρα και ένα ντους, είναι ενωμένος με τους θαλάμους.

20. Ο θάλαμος αριθ. 1, στον οποίο τοποθετούνται κρατούμενοι οι οποίοι ασκούν μία δραστηριότητα μέσα στην φυλακή και στον οποίο κρατήθηκαν οι προσφεύγοντες, διαθέτει σαράντα πέντε κρεβάτια σε κουκέτες, κλινοσκεπάσματα, μία τηλεόραση ανά κρεβάτι σε κουκέτες, τραπέζια τριών ή τεσσάρων θέσεων με

έναν αντίστοιχο αριθμό σκαμνίων, ένα κομοδίνο για κάθε κρατούμενο, ένα ψυγείο, ένα ψυγείο-καταψύκτη και κρεμάστρες. Διαθέτει εννέα παράθυρα διαστάσεων 1,55 μ. x 1,65 μ. έκαστο καθώς και επαρκή τεχνητό φωτισμό. Σε έναν ανεξάρτητο χώρο υπάρχουν εννέα τουαλέτες διαστάσεων 1,2μ. x 0,9 μ. έκαστη, έξι ντους και έξι νιπτήρες. Στον ίδιο χώρο έχουν διαμορφωθεί πέντε αποθήκες διαστάσεων 1,2μ. x 0,9 μ. έκαστη.

21. Η φυλακή διαθέτει προαύλια περιπάτου διαφόρων μεγεθών: 1.425,5 τετραγωνικών μέτρων για την πτέρυγα Α, 1.242 τετραγωνικών μέτρων για την πτέρυγα Β, 1.852,5 τετραγωνικών μέτρων για την πτέρυγα Γ, 580 τετραγωνικών μέτρων για τις πτέρυγες ΤΕ1 και ΤΕ2 και 399 τετραγωνικών μέτρων για την πτέρυγα Ε.

22. Η φυλακή διαθέτει ένα πιστοποιητικό ενεργητικής προστασίας από την πυρκαγιά. Τον χειμώνα, οι χώροι θερμαίνονται με θερμαντικά σώματα τα οποία είναι εγκατεστημένα τόσο μέσα στους θαλάμους και στα μπάνια όσο και στους κοινόχρηστους χώρους και η θέρμανση είναι προσαρμοσμένη στις μετεωρολογικές συνθήκες οι οποίες επικρατούν στην περιοχή. Το ζεστό νερό είναι διαθέσιμο καθημερινά κατά την διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους της ημέρας. Ο καθαρισμός των κελιών πραγματοποιείται καθημερινά και ένας γενικός καθαρισμός λαμβάνει χώρα δύο φορές την εβδομάδα. Τα προαύλια καθαρίζονται μία ή δύο φορές τον μήνα. Τα απορρίμματα συλλέγονται τρεις φορές την ημέρα και οι κρατούμενοι έχουν πρόσβαση σε κάδους απορριμμάτων. Οι κρατούμενοι έχουν επίσης πρόσβαση σε ένα πλυντήριο και σε απορρυπαντικά για να πλένουν τα κλινοσκεπάσματά τους. Μία εξωτερική επιχείρηση πραγματοποιεί τακτικά απολυμάνσεις και μυοκτονίες και οι υγειονομικές υπηρεσίες ελέγχουν το κατάστημα. Οι κρατούμενοι λαμβάνουν χαρτί τουαλέτας και σαπούνι. Σε συνεργασία με φιλανθρωπικές οργανώσεις, η κοινωνική υπηρεσία της φυλακής τους χορηγεί επίσης προϊόντα προσωπικής υγιεινής.

23. Το κατάστημα αναλαμβάνει το οικονομικό βάρος της ιατρικής περίθαλψης η οποία παρέχεται στους κρατούμενους. Δύο εξωτερικοί γιατροί γενικής ιατρικής διεκπεραιώνουν τις επισκέψεις στην φυλακή, η οποία διαθέτει έναν οδοντίατρο και οκτώ μόνιμους νοσοκόμους. Σε περίπτωση ανάγκης, οι

κρατούμενοι μεταφέρονται αμέσως ή μετά από ραντεβού σε ένα από τα νοσοκομεία της πόλης της Λάρισας. Κάθε νεοεισερχόμενος κρατούμενος οδηγείται στο νοσοκομείο για να υποβληθεί σε έλεγχο μεταδοτικών ασθενειών. Οι κρατούμενοι οι οποίοι πάσχουν από μεταδοτική νόσο δεν τοποθετούνται στο ίδιο κελί με τους υπόλοιπους. Δύο μόνιμοι ψυχολόγοι πραγματοποιούν 1.100 επισκέψεις κατ'έτος μέσα στην φυλακή.

24. Η Κυβέρνηση αναφέρει ότι οι κρατούμενοι λαμβάνουν τρία γεύματα την ημέρα και ένας γιατρός ελέγχει τα μενού και επιβλέπει την ποιότητα της τροφής. Αυτή προσκόμισε στην δικογραφία ως παράδειγμα διάφορα εβδομαδιαία μενού καθώς και το ημερήσιο πρόγραμμα των κρατουμένων. Για την ψυχαγωγία τους, οι τελευταίοι μπορούν να παρακολουθήσουν τηλεόραση, να ασκούνται σε ορισμένα αθλήματα (μπάσκεμπολ, ποδόσφαιρο) ή ακόμη και να αθληθούν μέσα σε ένα από τα προαύλια περιπάτου της φυλακής ή μέσα στην αίθουσα των σπορ, η οποία είναι εξοπλισμένη με όργανα άρσης βαρών και με έναν σάκο του μποξ. Επίσης, στον δεύτερο όροφο κάθε πτέρυγας υπάρχει ένα τραπέζι πινγκ-πονγκ. Μορφωτικές δραστηριότητες οργανώνονται τακτικά από σωματεία μέσα στην φυλακή, οι δε κρατούμενοι μπορούν επίσης να παρακολουθήσουν μαθήματα στο σχολείο της «δεύτερης ευκαιρίας» και να επισκέπτονται την βιβλιοθήκη.

25. Η Κυβέρνηση αναφέρει ότι ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 25993/17 συμμετείχε στις εκθέσεις ζωγραφικής, καθώς και, ως μαθητής του σχολείου της «δεύτερης ευκαιρίας», στις δραστηριότητες που οργανώνονταν από το τελευταίο. Επιπρόσθετα, οι προσφεύγοντες έχουν την δυνατότητα να εργάζονται μέσα στην φυλακή με αντάλλαγμα μία μείωση της ποινής τους. Έτσι, ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 25993/17, ο οποίος παρακολούθησε το σχολείο της «δεύτερης ευκαιρίας» και εργάστηκε ως υπάλληλος καθαριότητας, έτυχε μιας «ευνοϊκής προσμέτρησης» 352 ημερών περίπου. Ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 32048/17 εργάστηκε ως μάγειρας και υπάλληλος καθαριότητας και ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 32053/17 εργάστηκε ως σερβιτόρος και υπάλληλος καθαριότητας. Αυτοί επωφελήθηκαν μιας «ευνοϊκής προσμέτρησης» αντίστοιχα 1.121 και 1.258 ημερών περίπου.

ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

26. Οι εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CPT) καθώς και οι διατάξεις του εθνικού δικαίου που έχουν εφαρμογή εν προκειμένω περιγράφονται στις αποφάσεις *Χριστοδούλου και λοιποί κατά Ελλάδα* (αριθ. 80452/12, §§ 45-47, 5 Ιουνίου 2014) και *Ali Cheema κατά Ελλάδα* (αριθ. 7059.14, §§ 41-44, 7 Απριλίου 2016).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΣΥΝΕΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

27. Λαμβανομένης υπόψη της ομοιότητας του αντικειμένου των προσφυγών, το Δικαστήριο κρίνει σκόπιμο να τις εξετάσει από κοινού μέσα σε μία απόφαση.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 3 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

28. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για τις συνθήκες κράτησης τις οποίες αυτοί αντιμετώπισαν και αντιμετωπίζουν μέσα στην φυλακή της Λάρισας. Επικαλούνται το άρθρο 3 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχείρισινα πανθρώπων ή εξευτελιστικής.»

A. Επί του παραδεκτού

1/ Τα επιχειρήματα των διαδίκων

29. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες των προσφυγών αριθ. 32048/17 και 32053/17 δεν έχουν τηρήσει την προθεσμία των έξι μηνών. Εκτιμά ότι μία αλλαγή του καθεστώτος κράτησης ενός προσφεύγοντος, ακόμη και μέσα στην φυλακή, θέτει ένα τέλος στον συνεχή χαρακτήρα της κράτησης, και ότι μία νέα εξάμηνη προθεσμία αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία της μεταγωγής στον νέο τόπο κράτησης.

30. Εν προκειμένω, θεωρεί ότι, κατόπιν της θέσης σε ισχύ του νόμου 4322/2015, ο αριθμός των κρατουμένων μέσα στην φυλακή της Λάρισας

μειώθηκε σημαντικά και ότι το κατάστημα δεν παρουσίασε πλέον προβλήματα υπερπλήρωσης (πιο πάνω παράγραφος 16).

31. Έτσι, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες των προσφυγών αριθ. 32048/17 και 32053/17 όφειλαν να είχαν καταθέσει τις προσφυγές τους εντός προθεσμίας έξι μηνών από τον μήνα Απρίλιο του 2015, την ημερομηνία θέσης του νόμου 4322/2015 σε ισχύ, και, σε κάθε περίπτωση, από τις 28 Ιανουαρίου 2016 και τις 30 Ιουλίου 2015 αντίστοιχα, ημερομηνίες από τις οποίες αυτοί έτυχαν συνθηκών κράτησης συμβατών προς το άρθρο 3 της Σύμβασης. Αυτή θεωρεί ότι, από τις ημερομηνίες αυτές, οι προσφεύγοντες διέθεταν περισσότερο από 3 τετραγωνικά μέτρα προσωπικού χώρου και ότι οι συνθήκες υπό τις οποίες κρατούνταν ήταν διαφορετικές, κατά τρόπο ώστε να μην μπορεί πλέον να γίνει λόγος για συνεχή κατάσταση.

32. Οι προσφεύγοντες απαντούν ότι οι συνθήκες κράτησης μέσα στην φυλακή της Λάρισας δεν άλλαξαν μετά την θέση του νόμου 4322/2015 σε ισχύ και ότι, από την τοποθέτησή τους στην φυλακή αυτή και μέχρι την απόλυσή τους, ή, ανάλογα με την περίπτωση, μέχρι την ημερομηνία των παρατηρήσεών τους, αυτοί κρατήθηκαν κάτω από συνθήκες αντίθετες προς το άρθρο 3 της Σύμβασης. Υποστηρίζουν ότι ο νόμος 4322/2015 συνεισέφερε μόνον μία «προσωρινή ανακούφιση» στο σωφρονιστικό σύστημα και ότι το πρόβλημα υπερπλήρωσης εμμένει. Εκτιμούν ότι η ένσταση της μη τήρησης της προθεσμίας των έξι μηνών η οποία προβλήθηκε από την Κυβέρνηση αφορά στην πραγματικότητα την ουσία της υπόθεσης και ότι, πριν αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού, το Δικαστήριο οφείλει κατ'αρχήν να καθορίσει κατά πόσον οι εν λόγω συνθήκες συνιστούν ή όχι μία παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης. Καλούν το Δικαστήριο να απορρίψει την ένσταση της Κυβέρνησης.

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

33. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει την δική του προσέγγιση όσον αφορά την εφαρμογή του κανόνα των έξι μηνών στις αιτιάσεις οι οποίες σχετίζονται με τις συνθήκες κράτησης: το συνολικό χρονικό διάστημα κατά την διάρκεια του οποίου κρατήθηκε ένας προσφεύγων μπορεί να θεωρηθεί ως «συνεχής κατάσταση» στον

βαθμό που η κράτηση έχει λάβει χώρα στον ίδιο τύπο σωφρονιστικού καταστήματος και υπό συνθήκες ουσιωδώς παρόμοιες. Τα σύντομα χρονικά διαστήματα κατά τα οποία ο προσφεύγων χρειάστηκε να εγκαταλείψει αυτό το κατάστημα, για παράδειγμα, για τις ανάγκες μιας ακροαματικής διαδικασίας ή άλλων διαδικαστικών πράξεων, δεν επηρεάζουν τον συνεχή χαρακτήρα της κράτησης. Εν τούτοις, η απόλυση του προσφεύγοντος ή η θέση του υπό διαφορετικό καθεστώς κράτησης, είτε μέσα στο κατάστημα είτε μετά την μεταγωγή του, περατώνει την «συνεχή κατάσταση» (*Fetison και άλλοι κατά Ρωσίας*, αριθ. 43710/07 και 5 άλλες, § 78, 17 Ιανουαρίου 2012),

34. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι προσφεύγοντες των προσφυγών αριθ. 32048/17 και 32053/17 πέρασαν ολόκληρη την κράτησή τους μέσα στην φυλακή της Λάρισας, και ότι το καθεστώς κράτησής τους παρέμεινε το ίδιο. Πράγματι, η Κυβέρνηση δεν ισχυρίζεται ότι το καθεστώς κράτησης των προσφευγόντων αυτών άλλαξε αντίστοιχα στις 28 Ιανουαρίου 2016 και στις 30 Ιουλίου 2015, αλλά μόνον ότι, δεδομένου ότι από τις ημερομηνίες αυτές το κατάστημα δεν αντιμετώπιζε πλέον μία κατάσταση υπερπλήρωσης, οι ενδιαφερόμενοι έτυχαν συνθηκών κράτησης συμβατών προς το άρθρο 3 της Σύμβασης.

35. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες μπορούν να επικαλεστούν μία συνεχή κατάσταση. Ως εκ τούτου, απορρίπτει την ένσταση της μη τήρησης της εξάμηνης προθεσμίας η οποία προβλήθηκε από την Κυβέρνηση.

36. Διαπιστώνοντας ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 της Σύμβασης και ότι αυτή δεν προσκρούει εξάλλου σε κάποιο άλλο λόγο απαραδέκτου, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

37. Οι προσφεύγοντες αναφέρονται στην εκδοχή τους σχετικά με τις συνθήκες κράτησης μέσα στην φυλακή της Λάρισας (πιο πάνω παράγραφοι 5-13). Παραπονούμενοι κυρίως για υπερπλήρωση μέσα στην φυλακή αυτή, παραπέμπουν στις αποφάσεις *Κανάκης κατά Ελλάδας* (αριθ. 2) (αριθ. 40146/11,

12 Δεκεμβρίου 2013), *Μπούρος και λοιποί κατά Ελλάδα* (αριθ. 51653/12 και 4 άλλες, § 77, 12 Μαρτίου 2015), *AliCheema και λοιποί* (πιο πάνω αναφερόμενη, § 54), και *Kalandiakάτά Ελλάδα* (αριθ. 48684/15, §§ 68 και 74, 6 Οκτωβρίου 2016) καθώς και στις διαπιστώσεις οι οποίες έχουν γίνει από την CPT (πιο πάνω παράγραφος 26), και υποστηρίζουν ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης. Αναφέρουν ότι, σύμφωνα με την έκθεση της CPT, τα κελιά των 23 τετραγωνικών μέτρων περιέχουν πέντε κρεβάτια σε κουκέτες. Εκτιμούν ότι τα κελιά αυτά έχουν επομένως σχεδιαστεί για να φιλοξενούν δέκα κρατούμενους έκαστος. Θεωρούν κατά συνέπεια ότι ήταν και συνεχίζουν να είναι κρατούμενοι μέσα σε κελιά τα οποία προσφέρουν 2,3 τετραγωνικά μέτρα προσωπικού χώρου ανά κρατούμενο.

38. Ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 25993/17 εκθέτει ότι, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Κυβέρνησης, από τις 21 Μαρτίου 2016 μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2016, αυτός κρατήθηκε στον θάλαμο αριθ. 4 του ισογείου της πτέρυγας Β, όπου αυτός διέθετε έναν προσωπικό χώρο 3,3 τετραγωνικών μέτρων. Προσθέτει ότι η κατάσταση δεν ήταν διαφορετική μέσα στους άλλους θαλάμους όπου είχε τοποθετηθεί. Ως παράδειγμα, αυτός αναφέρει ότι, από τις 30 Σεπτεμβρίου 2016 μέχρι τις 17 Οκτωβρίου 2016, διέμεινε στον θάλαμο αριθ. 2 της πτέρυγας Ε, όπου διέθετε προσωπικό χώρο 3,1 τετραγωνικών μέτρων. Θεωρεί ότι ο προσωπικός χώρος ο οποίος του παραχωρήθηκε ήταν το όριο του ανεκτού σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου.

39. Ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 32048/17 εκθέτει ότι, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Κυβέρνησης, από τις 14 Οκτωβρίου 2011 μέχρι τις 28 Ιανουαρίου 2016, το κατάστημα αντιμετώπιζε ένα σημαντικό πρόβλημα υπερπλήρωσης. Προσθέτει ότι, στην συνέχεια, η κατάσταση δεν άλλαξε. Έτσι, αναφέρει ότι, από τις 22 Απριλίου 2015 μέχρι τις 28 Ιανουαρίου 2016, αυτός διέμεινε στον θάλαμο αριθ. 7 του πρώτου ορόφου της πτέρυγας Β, όπου αυτός διέθετε έναν προσωπικό χώρο 2,9 τετραγωνικών μέτρων. Προσθέτει ότι η κατάσταση δεν ήταν διαφορετική μέσα στους άλλους θαλάμους όπου είχε τοποθετηθεί. Ως παράδειγμα, αυτός αναφέρει ότι, από τις 6 Ιουνίου 2016 μέχρι την ημερομηνία της απόλυσής του, κρατήθηκε σε θαλάμους της πτέρυγας Ε, όπου

διέθετε προσωπικό χώρο από 3,1 έως 3,3 τετραγωνικών μέτρων. Θεωρεί ότι ο προσωπικός χώρος ο οποίος του παραχωρήθηκε ήταν το όριο του ανεκτού σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου.

40. Ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 32053/17 εκθέτει ότι, σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Κυβέρνησης, από τις 22 Ιουλίου 2011 μέχρι τις 30 Ιουλίου 2015, το κατάστημα αντιμετώπιζε ένα σημαντικό πρόβλημα υπερπλήρωσης. Προσθέτει ότι, στην συνέχεια, η κατάσταση δεν άλλαξε. Έτσι, αναφέρει ότι, από τις 30 Ιουλίου 2015 μέχρι τις 26 Οκτωβρίου 2015, αυτός διέμεινε στον θάλαμο αριθ. 4 του ισογείου της πτέρυγας Γ, όπου αυτός διέθετε έναν προσωπικό χώρο 3,3 τετραγωνικών μέτρων. Προσθέτει ότι η κατάσταση δεν ήταν διαφορετική μέσα στους άλλους θαλάμους όπου είχε τοποθετηθεί. Ως παράδειγμα, αυτός αναφέρει ότι, από τις 16 Αυγούστου 2017, κρατείται στον θάλαμο αριθ. 4 της πτέρυγας Β, όπου διαθέτει προσωπικό χώρο από 3,3 τετραγωνικών μέτρων. Θεωρεί ότι ο προσωπικός χώρος ο οποίος του παραχωρήθηκε ήταν το όριο του ανεκτού σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου.

41. Οι προσφεύγοντες προσθέτουν ότι, σύμφωνα με την νομολογία του Δικαστηρίου, άλλοι παράγοντες όπως η πρόσβαση στις εγκαταστάσεις υγιεινής, ο εξαερισμός, η θέρμανση και ο φωτισμός των κελιών καθώς και η υγιεινή πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου να αξιολογηθεί η συμβατότητα προς το άρθρο 3 της Σύμβασης.

42. Η Κυβέρνηση αναφέρεται στην δική της εκδοχή σχετικά με τις συνθήκες κράτησης των προσφευγόντων μέσα στην φυλακή της Λάρισας (πιο πάνω παράγραφοι 14-25) και εκτιμά ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ικανοποιητικές, οι συνθήκες αυτές δεν υπερβαίνουν το όριο σοβαρότητας το οποίο απαιτείται ώστε να μπορεί κανείς να τις εξομοιώσει με μία απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση. Όσον αφορά τον προσφεύγοντα της προσφυγής αριθ. 25993/17, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι αυτός διέθετε πάντοτε περισσότερο από 3 τετραγωνικά μέτρα προσωπικού χώρου. Όσον αφορά τον προσφεύγοντα της προσφυγής αριθ. 32048/17, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι αυτός διέθετε περισσότερο από 3 τετραγωνικά μέτρα προσωπικού χώρου κατά την διάρκεια της παραμονής του μέσα στον θάλαμο αριθ. 1, ο οποίος προορίζεται

για τους κρατούμενους που ασκούν μία δραστηριότητα, καθώς και μέσα στους θαλάμους και τα κελιά όπου φιλοξενήθηκε μετά τις 22 Απριλίου 2015 και μέχρι την απόλυσή του. Τέλος, όσον αφορά τον προσφεύγοντα της προσφυγής αριθ. 32053/17, η Κυβέρνηση εκθέτει ότι, μετά τον Μάιο του 2015, αυτός διέθετε περισσότερο από 3 τετραγωνικά μέτρα προσωπικού χώρου. Προσθέτει ότι οι προσφεύγοντες δεν διευκρινίζουν στις παρατηρήσεις τους αν οι συνθήκες κράτησης μέσα στην φυλακή της Λάρισας τους έθιξαν προσωπικά.

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

43. Όσον αφορά τις υλικές συνθήκες μέσα στους χώρους κράτησης, το Δικαστήριο παραπέμπει τις αρχές οι οποίες εξάγονται από την νομολογία του και ιδίως στην απόφαση *Muršić κατά Κροατίας* ([GC], αριθ. 7334/13, §§ 96-141, 20 Οκτωβρίου 2016).

Γ. Όσον αφορά τους προσφεύγοντες των προσφυγών αριθ. 25993/17, 32048/17 (εκτός των χρονικών διαστημάτων τα οποία περιλαμβάνονται μεταξύ της 14 Ιουνίου 2011 και της 20 Σεπτεμβρίου 2012 και μεταξύ της 11 Ιουλίου 2013 και της 19 Ιανουαρίου 2014) και 32053/17

44. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι δεν αμφισβητείται από τους προσφεύγοντες μέσα στις παρατηρήσεις τους ότι, όπως η Κυβέρνηση το ισχυρίζεται, όλοι οι ενδιαφερόμενοι εκτός από τον προσφεύγοντα της προσφυγής αριθ. 32048/17 για τα χρονικά διαστήματα τα οποία περιλαμβάνονται μεταξύ της 14 Ιουνίου 2011 και της 20 Σεπτεμβρίου 2012 και μεταξύ της 11 Ιουλίου 2013 και της 19 Ιανουαρίου 2014, τοποθετήθηκαν μέσα σε κελιά όπου ο προσωπικός χώρος τους ήταν μεγαλύτερος των 3 τετραγωνικών μέτρων. Λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του Δικαστηρίου, ένας τέτοιος προσωπικός χώρος δεν θα μπορούσε να συστήσει, αφ'εαυτού, μία παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Muršić*, §§ 86-141).

45. Όσον αφορά τις λοιπές αιτιάσεις των προσφευγόντων, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι ενδιαφερόμενοι δεν διευκρινίζουν ούτε πώς ούτε σε ποιο βαθμό αυτοί εθίγησαν προσωπικά από τα προβλήματα αυτά, τα οποία η CPT έχει επίσης

διαπιστώσει μέσα στην φυλακή αυτή (πιο πάνω παράγραφος 26). Η απλή αναφορά στην έκθεση της CPT δεν αρκεί για την αντίκρουση των ακριβών ισχυρισμών οι οποίοι προβλήθηκαν επί του ζητήματος αυτού από την Κυβέρνηση σε απάντηση των αόριστων και γενικών αιτιάσεων που υποβλήθηκαν από τους προσφεύγοντες σχετικά με τις διάφορες πτυχές της κράτησης. Το Δικαστήριο σημειώνει εξάλλου ότι όλοι οι προσφεύγοντες εργάζονταν μέσα στην φυλακή.

46. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι συνθήκες κράτησης των πιο πάνω αναφερομένων προσφευγόντων δεν θα μπορούσαν, υπό το φως των στοιχείων που του υποβλήθηκαν, να θεωρηθούν ως αντίθετες προς το άρθρο 3 της Σύμβασης, ιδίως υπό το πρίσμα των επιπτώσεων της υπερπλήρωσης της φυλακής. Έπεται ότι δεν υπήρξε παραβίαση της εν λόγω διάταξης ως προς αυτούς.

Δ. Όσον αφορά τον προσφεύγοντα της προσφυγής αριθ. 32048/17 (για τα χρονικά διαστήματα τα οποία περιλαμβάνονται μεταξύ της 14 Ιουνίου 2011 και της 20 Σεπτεμβρίου 2012 και μεταξύ της 11 Ιουλίου 2013 και της 19 Ιανουαρίου 2014)

47. Σύμφωνα με τις πληροφορίες οι οποίες υποβλήθηκαν από τον προσφεύγοντα και την Κυβέρνηση, ο προσωπικός χώρος ο οποίος παραχωρήθηκε στον ενδιαφερόμενο για τα χρονικά διαστήματα τα οποία περιλαμβάνονται μεταξύ της 14 Ιουνίου 2011 και της 20 Σεπτεμβρίου 2012 και μεταξύ της 11 Ιουλίου 2013 και της 19 Ιανουαρίου 2014 κυμαινόταν μεταξύ 2,3 και 2,9 τετραγωνικών μέτρων. Συνέβη συνεπώς κατά καιρούς να είναι ο προσωπικός χώρος ο οποίος τέθηκε στην διάθεση του ενδιαφερομένου μικρότερος των 3 τετραγωνικών μέτρων. Πρέπει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι, σύμφωνα με την έκθεση της CPT η οποία δημοσιεύθηκε μετά την επίσκεψή της στην φυλακή της Λάρισας το 2013, μέχρι δώδεκα κρατούμενοι διέμεναν μέσα σε ορισμένα κελιά της πτέρυγας Α (πιο πάνω παράγραφος 26), κατά τρόπο ώστε ο προσωπικός χώρος για έκαστο από αυτούς δεν υπερέβαινε τα 2 τετραγωνικά μέτρα.

48. Υπήρξε συνεπώς παραβίαση εν προκειμένω του άρθρου 3 της Σύμβασης λόγω της έλλειψης επαρκούς προσωπικού χώρου για τον προσφεύγοντα της προσφυγής αριθ. 32048/17 για τα χρονικά διαστήματα τα οποία περιλαμβάνονται

μεταξύ της 14 Ιουνίου 2011 και της 20 Σεπτεμβρίου 2012 και μεταξύ της 11 Ιουλίου 2013 και της 19 Ιανουαρίου 2014. Το συμπέρασμα αυτό απαλλάσσει το Δικαστήριο από την εξέταση των άλλων αιτιάσεων οι οποίες διατυπώθηκαν από τον ενδιαφερόμενο όσον αφορά τις άλλες πτυχές της κράτησής του.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 13 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

49. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι δεν διέθεταν κάποιο πραγματικό ένδικο μέσο για να παραπονεθούν για τις συνθήκες κράτησής τους. Επικαλούνται το άρθρο 13 της Σύμβασης, το οποίο είναι διατυπωμένο ως εξής:

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερία παρεβιάσθησαν, έχειτο δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.»

A. Επί του παραδεκτού

50. Διαπιστώνοντας ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 της Σύμβασης και ότι αυτή δεν προσκρούει εξάλλου σε κάποιο άλλο λόγο απαραδέκτου, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

51. Οι προσφεύγοντες θεωρούν ότι δεν διέθεταν κάποια προσφυγή για να παραπονεθούν για τις συνθήκες κράτησής τους. Αυτοί επαναλαμβάνουν κατά κύριο λόγο τα επιχειρήματά τους όσον αφορά το παραδεκτό ως προς το άρθρο 3 της Σύμβασης (πιο πάνω παράγραφος 32). Προσθέτουν ότι είναι μόνον υπόχρεοι να εξαντλήσουν τα ένδικα μέσα που είναι επαρκώς βέβαια, τόσο στην θεωρία όσο και στην πράξη, διαφορετικά τα ένδικα μέσα θα στερούνταν της απαιτούμενης αποτελεσματικότητας και προσβασιμότητας. Υποστηρίζουν ότι στην απόφαση *Νησιώτης κατά Ελλάδας* (αριθ. 34704/08, 10 Φεβρουαρίου 2011) το Δικαστήριο

έχει ήδη κρίνει ότι τα ένδικα μέσα που προτάθηκαν από την Κυβέρνηση δεν συνιστούσαν πραγματικές προσφυγές. Όσον αφορά την προσφυγή στον Συνήγορο του Πολίτη, οι προσφεύγοντες εκτιμούν ότι δεν πρόκειται για ένδικο μέσο διότι, κατά την άποψή τους, ο Συνήγορος έχει μόνον αρμοδιότητες έρευνας και εποπτείας.

52. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγοντες δεν διατυπώνουν δυσμενείς αιτιάσεις υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της Σύμβασης. Προσθέτει ότι, προκειμένου να αξιώσουν μία βελτίωση των συνθηκών κράτησής τους, θα έπρεπε να είχαν προσφύγει στο συμβούλιο της φυλακής ή να ζητήσουν ακρόαση από τον εισαγγελέα-επόπτη, όπως το προέβλεπαν κατά τα λεγόμενά της οι διατάξεις του νόμου 1756/1988 και του άρθρου 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας. Υποστηρίζει επίσης ότι οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν να είχαν απευθυνθεί στον Συνήγορο του Πολίτη ο οποίος θα μπορούσε να ενεργήσει ως εθνικός μηχανισμός πρόληψης μέσα στο πλαίσιο του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά των Βασανιστηρίων (OPCAT).

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

53. Όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης, το Δικαστήριο έχει συμπεράνει, σε ορισμένες υποθέσεις (*Vaden κατά Ελλάδα*, αριθ. 35115/03, §§ 30-33, 29 Μαρτίου 2007, και *Τσιβής κατά Ελλάδα*, αριθ. 11553/05, §§ 18-20, 6 Δεκεμβρίου 2007), ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν εξαντλήσει τα εθνικά ένδικα μέσα, για τον λόγο ότι δεν χρησιμοποίησαν τα ένδικα μέσα τα οποία προβλέπονται από το άρθρο 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας (προσφυγή στον εισαγγελέα που είναι επιφορτισμένος με την εκτέλεση των ποινών και της εφαρμογής των μέτρων ασφαλείας) και από το άρθρο 6 του νόμου 2776/1999 (προσφυγή στον εισαγγελέα-επόπτη της φυλακής και προσφυγή στο πειθαρχικό συμβούλιο της φυλακής). Στις υποθέσεις αυτές, οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν για τις ιδιαίτερες περιστάσεις οι οποίες φέρονταν να τους έθιξαν προσωπικά ως άτομα και για τις οποίες αυτοί εκτιμούσαν ότι οι σωφρονιστικές αρχές μπορούσαν να θέσουν ένα τέλος λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα. Αντιθέτως, το Δικαστήριο έχει δεχθεί πολλές φορές ότι, στον βαθμό που ένας προσφεύγων ισχυρίζεται ότι

έχει θιγεί προσωπικά από τις γενικές συνθήκες κράτησης μέσα στην φυλακή, τα ένδικα μέσα τα οποία προβλέπονται από το άρθρο 6 του νόμου 2776/1999 και το άρθρο 572 του κώδικα ποινικής δικονομίας δεν θα είχαν καμία χρησιμότητα (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Παπακωνσταντίνου κατά Ελλάδας*, αριθ. 50765/11, § 51, 13 Νοεμβρίου 2014).

54. Όσον αφορά την προσφυγή στον Συνήγορο του Πολίτη, το Δικαστήριο θεωρεί ότι, υπό τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης, αυτή είναι αναποτελεσματική ή μη προσαρμοσμένη στην επικαλούμενη παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης δεδομένου ότι οι διαπιστώσεις του Συνηγόρου δεν δεσμεύουν τις εθνικές αρχές (*Ζαμπέλος και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 1167/15, § 92, 17 Μαΐου 2018).

55. Το Δικαστήριο δεν βλέπει κανένα λόγο για να αποστεί στην παρούσα υπόθεση από την πάγια νομολογία του ως προς τούτο. Υπάρχει συνεπώς παραβίαση του άρθρου 13 σε συνδυασμό με το άρθρο 3 της Σύμβασης.

IV. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

56. Σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 41 της Σύμβασης:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

57. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν για την ηθική βλάβη 15.000 ευρώ (EUR) έκαστος εξαιτίας της επικαλούμενης παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης και 8.500 EUR έκαστος εξαιτίας της επικαλούμενης παραβίασης του άρθρου 13 της Σύμβασης. Ζητούν να καταβληθούν τα ποσά αυτά στους τραπεζικούς λογαριασμούς των εκπροσώπων τους.

58. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι τα αξιούμενα ποσά είναι υπέρογκα και ότι αυτά δεν στηρίζονται σε δικαιολογητικά. Προτείνει να ληφθεί υπόψη μία βελτίωση

κατ'αυτήν σημαντική των συνθηκών των οποίων φέρονται να έτυχαν οι προσφεύγοντες των προσφυγών αριθ. 32048/17 και 32053/17 κατά την διάρκεια της κράτησής τους. Εκθέτει ότι οι προσφεύγοντες εργάστηκαν μέσα στην φυλακή και ότι ο προσφεύγων της προσφυγής αριθ. 25993/17 παρακολούθησε μαθήματα στο σχολείο της «δεύτερης ευκαιρίας». Εκτιμά επίσης ότι η διαπίστωση της παραβίασης θα συνιστούσε επαρκή ικανοποίηση και καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει το αίτημα των προσφευγόντων για την καταβολή των εν λόγω ποσών στους τραπεζικούς λογαριασμούς των εκπροσώπων τους.

59. Το Δικαστήριο επιδικάζει 9.500 EUR στον προσφεύγοντα της προσφυγής αριθ. 32048/17 και 2.000 EUR σε έκαστο από τους προσφεύγοντες των προσφυγών αριθ. 25993/17 και 32053/17.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

60. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν 1.000 EUR για έκαστο από τους εκπροσώπους τους για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη που ισχυρίζονται ότι έχουν καταβάλει μέσα στο πλαίσιο της διαδικασίας η οποία διεξήχθη ενώπιον του Δικαστηρίου. Ζητούν να καταβληθεί το ποσό αυτό στους τραπεζικούς λογαριασμούς των εκπροσώπων τους.

61. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι το αξιούμενο ποσό δεν είναι λογικό και ότι οι προσφεύγοντες δεν προσκομίζουν οποιοδήποτε στοιχείο το οποίο να δικαιολογεί από την φύση του το επίπεδο της αξίωσης αυτής.

62. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ένας προσφεύγων δεν μπορεί να επιτύχει την επιδίκαση των εξόδων και της δικαστικής δαπάνης του παρά μόνον στον βαθμό που θα αποδειχθεί το πραγματικό και το αναγκαίο τους και, επί πλέον, ο εύλογος χαρακτήρας του ύψους τους. Στην βάση αυτή, επιδικάζει από κοινού στους προσφεύγοντες το ποσό των 1.000 EUR και δέχεται να καταβληθεί αυτό το ποσό των 1.000 EUR απευθείας στον λογαριασμό ο οποίος υποδείχθηκε από τους δικηγόρους των προσφευγόντων.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

63. Το Δικαστήριο κρίνει προσηκόν να ευθυγραμμίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας με το επιτόκιο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Αποφασίζει* να συνενώσει τις προσφυγές,
2. *Κηρύσσει* τις προσφυγές παραδεκτές,
3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης όσον αφορά τον προσφεύγοντα της προσφυγής αριθ. 32048/17 (για τα χρονικά διαστήματα τα οποία περιλαμβάνονται μεταξύ της 14 Ιουνίου 2011 και της 20 Σεπτεμβρίου 2012 και μεταξύ της 11 Ιουλίου 2013 και της 19 Ιανουαρίου 2014) της Σύμβασης,
4. *Αποφαίνεται* ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης όσον αφορά τους προσφεύγοντες των προσφυγών αριθ. 25993/17, 32048/17 (εκτός από τα χρονικά διαστήματα τα οποία περιλαμβάνονται μεταξύ της 14 Ιουνίου 2011 και της 20 Σεπτεμβρίου 2012 και μεταξύ της 11 Ιουλίου 2013 και της 19 Ιανουαρίου 2014) και 32053/17,
5. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 13 της Σύμβασης σε συνδυασμό με το άρθρο 3,
6. *Αποφαίνεται*
 - α) ότι το εναγόμενο Κράτος πρέπει να καταβάλει στους προσφεύγοντες, εντός προθεσμίας τριών μηνών, τα ακόλουθα ποσά:
 - i. 9.500 EUR (εννέα χιλιάδες πεντακόσια ευρώ) στον προσφεύγοντα της προσφυγής αριθ. 32048/17 και 2.000 EUR (δύο χιλιάδες ευρώ) σε έκαστο από τους προσφεύγοντες των προσφυγών αριθ. 25993/17 και 32053/17, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο, για την ηθική βλάβη,
 - ii. 1.000 EUR (χίλια ευρώ) από κοινού στους προσφεύγοντες, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο, ποσό το οποίο θα πρέπει να καταβληθεί στον τραπεζικό λογαριασμό που υποδείχθηκε από τους εκπροσώπους τους,

β) ότι από την λήξη της πιο πάνω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με έναν απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς εκείνο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

7. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στην συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 19 Νοεμβρίου 2020, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

(υπογραφή)

Renata Degener

Αναπληρώτρια Γραμματέας

(υπογραφή)

Aleš Pejchal

Πρόεδρος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αριθ.	Αριθμός προσφυγής	Ημερομηνία κατάθεσης	1/ Όνομα προσφεύγοντος 2/ Ημερομηνία γέννησης 3/ Υπηκοότητα
1.	25993/17	29.03.2017	1/ Ανδρέας-Ξάνθιππος ΙΑΤΡΙΔΗΣ 2/ 18.09.1983 3/ Ελληνική
2.	32048/17	25.04.2017	1/ Tihomir MITSOVSKI 2/ 02.10.1970 3/ Βουλγαρική
3.	32053/17	25.04.2017	1/ Daniel Stefan MANOLEA 2/ 11.05.1976 3/ Ρουμανική

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 29 Ιανουαρίου 2021

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος